

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL : <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (дата звернення: 23.04.2026).

2. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3314 (XXIX) «Визначення агресії» (1974 р.). URL: [https://docs.un.org/en/A/RES/3314\(XXIX\)](https://docs.un.org/en/A/RES/3314(XXIX))

Шульга Олег Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології ННПП НАВС, науковий співробітник ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»

**АТАКИ НА ЦИВІЛЬНУ ЕНЕРГЕТИЧНУ ІНФРАСТРУКТУРУ
ЯК ПРЕДМЕТ ЮРИСДИКЦІЇ МКС: ФОРМУВАННЯ
ПРЕЦЕДЕНТНОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ ТА
ВИКЛИКИ ДЛЯ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ МІСТ**

Систематичні ракетні удари РФ по об'єктах критичної, зокрема енергетичної, інфраструктури України утворюють один із центральних вимірів сучасного збройного конфлікту, який має не лише воєнне, а й виразне гуманітарне, правове та урбаністичне значення. Систематичне знищення об'єктів енергетичної інфраструктури позбавляє мільйони цивільних осіб доступу до життєво необхідних послуг (теплопостачання, водопостачання та електроенергії), створюючи умови, непридатні для проживання людей, та генеруючи комплексні загрози соціальній стабільності й безпеці міських спільнот. З огляду на зазначене, юрисдикція Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) щодо відповідних суспільно небезпечних діянь набуває принципового значення як механізм протидії безкарності та інструмент відновлення справедливості.

Підписавши 20.01.2000 р. Римський статут 1998 року, Україна розпочала тривалий шлях до повноправної інтеграції у систему міжнародного кримінального правосуддя, який завершився лише чверть століття потому. Римський статут набрав чинності для України 01.01.2025 р., яка стала 125-ю державою-учасницею МКС [1]. Варто зазначити, що ще до завершення процесу ратифікації Україна двічі (у 2014 та 2015 роках) визнала юрисдикцію МКС у порядку статті 12(3) Статуту, що забезпечило правову основу для поточних розслідувань щодо злочинів, вчинених на її території з 21.11.2013 р. [2].

Аналіз практики Офісу прокурора МКС дозволяє висувати, що атаки на енергетичну інфраструктуру України кваліфікуються за сукупністю норм

Римського статуту, а саме: статтею 8(2)(b)(ii) – умисне спрямування нападів на цивільне населення як таке або на окремих цивільних осіб, що не беруть безпосередньої участі у воєнних діях; статтею 8(2)(b)(iv) – умисне вчинення нападу з усвідомленням того, що такий напад призведе до випадкової загибелі чи поранення цивільних осіб або заподіє шкоди цивільним об'єктам чи масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, яка буде явно надмірною в порівнянні з конкретною та безпосередньою очікуваною загальною військовою перевагою; а також статтею 7(1)(k) – інші нелюдські діяння подібного характеру, що умисно заподіюють сильних страждань чи тяжких тілесних ушкоджень або серйозної шкоди психічному чи фізичному здоров'ю.

Реалізуючи доктрину командної відповідальності, 05.03.2024 р. Палата попереднього провадження II МКС видала ордери на арешт генерал-лейтенанта С. Кобилаша та адмірала В. Соколова, а 24.06.2024 р. – С. Шойгу та В. Герасімова [2]. Варто наголосити, що внаслідок значної кількості ударів пошкоджено понад 50% енергетичної інфраструктури України, а сукупні збитки, за оцінкою Світового банку, склали близько 12 млрд доларів США [3].

Суттєву роль у формуванні доказової бази для кримінального переслідування відіграли незалежні наукові дослідження та документальні звіти. Зокрема, 29 лютого 2024 року Гуманітарна дослідницька лабораторія Єльського університету (Yale HRL) у межах програми Conflict Observatory оприлюднила звіт, що зафіксував 223 інциденти пошкодження об'єктів генерації та передачі електроенергії на території 23 з 24 областей України за період з 1 жовтня 2022 року до 30 квітня 2023 року, з яких 66 верифіковано з високим ступенем достовірності із застосуванням геопросторового аналізу та відкритих джерел. Принципово важливим висновком звіту є те, що переважна більшість ідентифікованих об'єктів ураження розташована поза зонами активних бойових дій, що може свідчити про відсутність законної військової цілі та можливе порушення принципів розрізнення (distinction) і пропорційності (proportionality), закріплених у статтях 48 і 55(5)b Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій 1977 року [4].

Підтвердженням тривалого та систематичного характеру атак слугує інформаційне повідомлення, направлене у лютому 2026 року Генеральним прокурором України Р. Кравченком до Офісу прокурора МКС відповідно до статті 15 Римського статуту, що описує удари по енергетичній інфраструктурі за липень 2025 – лютий 2026 років, інтенсивність яких перевищила два попередні періоди масованих атаках (жовтень 2022 – березень 2023 року та березень 2024 – березень 2025 року), охопивши весь технологічний ланцюг енергосистеми від генерації до розподілу та спричинивши загибель 11 цивільних осіб і поранення 68 [5]. Паралельно Литва офіційно звернулася до прокурорів МКС із пропозицією кваліфікувати систематичні зимові удари по енергетиці як геноцид та видати нові ордери на арешт. У березні 2026 року заступник прокурора МКС

Мам Мандіай Ніанг у ході офіційного візиту до Києва особисто оглянув одну з постраждалих електростанцій та підтвердив готовність Офісу продовжувати розслідування, зазначивши, що ордери на арешт у цьому напрямі вже видані [6].

Аналізований напрям діяльності МКС має також виражений урбаністичний вимір, що виявляється через концепцію резильєнтності міст, яку в сучасному науковому дискурсі визначають як здатність міських системи протистояти шокам, зберігати функціональність та використовувати кризу як імпульс для оновлення [7]. Показово, що польові візити представників МКС до місць вчинення злочинів набули усталеного характеру: ще у квітні 2022 року прокурор МКС Карім Хан особисто відвідав Бучу, кваліфікувавши Україну як «місце злочину» [8], а у лютому 2026 року Дарницьку ТЕЦ – цивільний об'єкт критичної інфраструктури, що забезпечує теплопостачання житлових будинків, лікарень і навчальних закладів, – відвідали понад 60 послів та представників міжнародних організацій [6]. Доцільно наголосити, що цілеспрямовані удари по міській інфраструктурі безпосередньо підривають резильєнтність міст, перетворюючи переслідування виконавців таких злочинів на невід'ємний елемент стратегій міської стійкості та постконфліктного відновлення.

Разом з тим варто зауважити, що практика МКС у цій сфері стикається з низкою системних викликів. По-перше, оскільки РФ не є учасницею Римського статуту та відкликала свій підпис у 2016 р. [2], добровільне виконання ордерів на арешт не вбачається можливими і вимагає від держав-учасниць дотримання відповідних зобов'язань щодо затримання підозрюваних осіб. По-друге, збирання та верифікація доказів в умовах активного збройного конфлікту, а також необхідність доведення системного та поширеного характеру атак для їх одночасної кваліфікації як воєнних злочинів і злочинів проти людяності зумовлюють підвищені вимоги до доказового стандарту та потребують залучення сучасних технологій дистанційного зондування і відкритих джерел. Попри зазначені труднощі, є підстави стверджувати, що послідовне застосування МКС доктрини командної відповідальності, видача чотирьох ордерів на арешт у цьому напрямі розслідування та активна співпраця з українськими органами влади й громадянським суспільством після ратифікації Римського статуту засвідчують формування нової судової практики у сфері протидії системним атакам на цивільну інфраструктуру, яка може слугувати прецедентом для майбутніх справ.

Список використаних джерел:

1. Coalition for the International Criminal Court. Ukraine becomes the 125th State Party to the ICC Rome Statute. January 2025. URL: <https://www.coalitionfortheicc.org/ukraine-becomes-125th-ICC-state-party>.
2. ICC. Situation in Ukraine. International Criminal Court. URL: <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>.

3. Marchuk I. Justice for Victims of Missile Attacks in Ukraine: New ICC Arrest Warrants for Russian Top Military Commanders. *Opinio Juris*. 15 March 2024. URL: <https://surl.li/wiilz>
4. Hathaway O. A., Howarth C. N., Khoshnood K., Raymond N. A. et al. Remote Assessment of Bombardment of Ukraine's Power Generation and Transmission Infrastructure, 1 October 2022 to 30 April 2023. Yale Humanitarian Research Lab / Conflict Observatory. 29 February 2024. URL: <https://surl.li/nkkgfa>
5. Офіс Генерального прокурора України. Інформаційне повідомлення до Офісу прокурора МКС щодо атак на енергетичну інфраструктуру України у період липень 2025 – лютий 2026 р. (відповідно до ст. 15 Римського статуту). Лютий 2026 р. URL: <https://surli.cc/rqonia>
6. ICC. ICC Deputy Prosecutor Mame Mandiaye Niang concludes his first visit to Kyiv, Ukraine, 3–6 March 2026. International Criminal Court. URL: <https://surl.li/eswowr>
7. Тарасевич О. В., Жилінська Л. О., Волкова А. О. Соціально-економічна резильєнтність українських міст: економіко-правові механізми та національна модель формування. *Ефективна економіка*. 2025. № 11. URL: <https://surl.li/nastkj>
8. ICC chief prosecutor visits Bucha as court investigates alleged war crimes in Ukraine. *JURIST*. 13 April 2022. URL: <https://surl.li/jghfor>

Щерба Вікторія Миколаївна
доцент кафедри кримінального
права та криминології ННІПП
НАВС, кандидат юридичних наук

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ГЕНОЦИДУ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ

У сучасних умовах розвитку міжнародного кримінального права проблема кваліфікації геноциду набуває особливої актуальності. Геноцид як один із найтяжчих міжнародних злочинів становить загрозу не лише окремим групам населення, а й міжнародному правопорядку загалом. Водночас складність його юридичної природи зумовлює численні труднощі у правозастосуванні.

Поняття геноциду закріплене в Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 року. Відповідно до цього міжнародного акту, геноцид визначається як діяння, вчинені з наміром знищити повністю або частково національну, етнічну, расову або релігійну групу.

У національному законодавстві України відповідальність за геноцид передбачена ст. 442 КК України. Законодавче визначення загалом